

Щербаченко В.О.

к.е.н, асистент кафедри економічної теорії
Сумського державного університету

Формування організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом як чинником інноваційного розвитку

Зростання ролі інтелектуального капіталу як чинника інноваційного розвитку робить його одним із пріоритетних об'єктів управління. Так, ключовим напрямком наукових досліджень щодо пошуку ефективних шляхів управління інтелектуальним капіталом підприємства в умовах глобальної конкуренції є розроблення теоретичних засад побудови його організаційно-економічного механізму.

Організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом підприємства запропоновано розглядати як систему взаємозв'язків між економічними суб'єктами, яка визначає основні напрями управлінських впливів та сприяє процесам його формування, відтворення, ефективного використання та накопичення з метою забезпечення підприємству конкурентних переваг на ринку. Головним завданням даного механізму є забезпечення формування, ефективного використання і відтворення інтелектуального капіталу, яке реалізується за допомогою мотиваційного інструментарію.

Організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом включає три рівні: мікро-, макро- і глобальний рівень. Як і будь-яка система управління, організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом складається із двох підсистем: керуючої та керованої, які знаходяться в діалектичному взаємозв'язку.

Керованою підсистемою виступає інтелектуальний капітал та інтелектуальний потенціал підприємства, який служить джерелом відтворення капіталу. Керуюча підсистема включає суб'єктів управління інтелектуальним капіталом, а також комплекс дій, які вони виконують.

Як відзначається у працях провідних спеціалістів із менеджменту, І. Ансофа [1], О. Балацького [2], М. Мескона [6], Г. Саймона [7], О. Теліженка [8] та інших, вихідними положеннями системи управління є цілі, які мають бути актуальними, конкретними, вимірюваними, стимулюючими, означеними в часі. Цілі, у свою чергу, конкретизуються через задачі, які являють собою короткострокові орієнтири. Вирішення поставлених задач здійснюється за допомогою виконання відповідних функцій.

Формування цілей і завдань підприємства відбувається відповідно до аналізу його маркетингового середовища, яке чинить вплив на систему управління інтелектуальним капіталом.

Формування організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом як системи управління повинне ґрунтуватися на таких наукових принципах: принцип цільової сумісності; принцип безперервності та надійності; принцип плановірності; принцип динамізму; принцип ефективності управління; принцип наукової обґрунтованості методів управління, що є обов'язковими для подібних систем, визначених в роботах [3, 5].

В теорії менеджменту виділяють такі функції управління як планування (прогнозування) організація, мотивація та контроль. Вони реалізуються як на рівні підприємства – керівниками відповідних відділів і служб, так і на макрорівні – їх здійснює система державного регулювання процесів використання і відтворення інтелектуального капіталу [4].

Вибір стратегії управління інтелектуальним капіталом є одним з ключових елементів механізму управління інтелектуальним капіталом, оскільки саме від типу стратегії залежить спрямованість взаємодії або розвитку його окремих складових. Вибір стратегії управління здійснюється на основі оцінки інтелектуального капіталу [9].

Методи управління – це сукупність способів і прийомів впливу на об'єкт управління з метою досягнення встановлених цілей. З їх допомогою орган управління впливає на окремі елементи інтелектуального капіталу і підприємство в цілому.

Класично в теорії управління виділяють такі основні групи методів: адміністративні, економічні, соціально-психологічні, правові, які детально розглянуто у роботах [2, 4].

Крім того, дані групи методів управління інтелектуальним капіталом підприємства можна розширити та розподілити на шість груп (рис. 1).

Рис. 1 Методи управління інтелектуальним капіталом підприємства

Розглядаючи організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом, вважаємо за доцільне виокремити також інші його складові. Мотиваційний інструментарій реалізації інтелектуального потенціалу підприємства полягає у використанні різних видів мотивації (матеріальної, соціальної, психологічної) для стимулювання працівників створювати нові знання і втілювати їх в інноваційних чи традиційних товарах і послугах.

Важливе місце займає забезпечувальна підсистема організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом, яка включає ресурсне, фінансово-кредитне, інформаційне, науково-дослідне, техніко-технологічне та нормативно-правове забезпечення процесів використання і відтворення інтелектуального капіталу підприємства. До забезпечувальної інфраструктури механізму управління інтелектуальним капіталом відносяться підрозділи підприємства, які відповідають за перераховані вище види забезпечення, установи та організації, які опосередковано пов'язані зі сферою формування інтелектуального капіталу. Наприклад, заклади освіти, які готують

кадри для сфери державного управління, сфери виробництва, сфери послуг та торгівлі тощо; науково-дослідні установи, що займаються розробками і створенням нових винаходів.

В сучасних умовах значимими факторами, які впливають на організаційно-економічний механізм управління інтелектуальним капіталом підприємства стратегія управління компанією, корпоративна культура, динамізм і диференціація продукту та ринку, синергія.

У роботі [5] розкрито призначення організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом підприємства, яке полягає у формуванні системи управління інтелектуальним капіталом підприємства і забезпеченні її адекватності відповідним зовнішнім і внутрішнім умовам діяльності підприємства; забезпеченні ефективного функціонування інтелектуального капіталу; відтворенні інтелектуального капіталу; раціональному використанні усіх видів інтелектуального капіталу; реалізації стимулів, спрямованих на ефективне використання і відтворення інтелектуального капіталу; створенні нормативної бази управління інтелектуальним капіталом із метою обґрунтування управлінських рішень, що приймаються; розподілі обов'язків між суб'єктами управління інтелектуальним капіталом.

Ефективність механізму управління інтелектуальним капіталом багато в чому залежить від вибору оптимальної стратегії, який повинен ґрунтуватися на оцінці рівня наявного інтелектуального капіталу.

Очікуваними результатами впровадження системи управління інтелектуальним капіталом є створення необхідної інформаційно-аналітичної бази для вирішення практичних питань стратегічного розвитку підприємства. Активізація наукових досліджень у напрямку розробки організаційного механізму щодо моніторингу інтелектуального капіталу є одним із ключових завдань, вирішення якого потребує створення методології стратегічного управління інтелектуальним капіталом сучасного підприємства. З метою підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств необхідно активізувати постійний управлінський вплив, що буде базуватись на інноваційній основі та факторах формування інтелектуального капіталу.

Список літератури

1. Ансофф І. Стратегічне управління / І. Ансофф : [пер. з англ.]. – М. : Економіка, 2005. – 358 с.
2. Балацкий О.Ф. Экономический потенциал административных и производственных систем: монография / Под. общей ред. О.Ф. Балацкого. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 973 с.
3. Грещак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства / М. Г. Грещак, О. М. Гребешков, О. С. Коцюба – К.: КНЕУ, 2001. – 228 с.
4. Кендюхов О.В. Эффективное управление интеллектуальным капиталом: Монография / НАН Украины. Институт экономики промышленности; ДонУЕП. – Донецьк: ДонУЕП, 2008. – 359 с.
5. Кендюхов О. В. Сутність і зміст організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом підприємства / О. В. Кендюхов // Економіка України. – 2005. – № 2. – С. 33-41.
6. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с.
7. Саймон Г. Адміністративна поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції ; пер. з англ. вид. / Г. Саймон. – К. : АртЕк, 2001. – 392 с.
8. Теліженко О.М. Освітня компонента формування людського капіталу на основі компетентнісного підходу / О.М. Теліженко, В.О. Лук'янихін, Н.О. Байстрюченко // Вісник СумДУСерія “Економіка”. – №2. – 2015. – С. 67-76.
9. Щербаченко В.О. Методичні підходи до оцінки інтелектуального капіталу підприємства / В.О. Щербаченко, В.Ю. Школа // Маркетингові аспекти управління інноваційним розвитком [монографія] / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2014. – С.217-223.

*Дослідження виконано в рамках проекту молодих вчених № 0117U003922
«Інноваційні драйвери національної економічної безпеки: структурне
моделювання та прогнозування»*

Щербаченко, В.О. Формування організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом як чинником інноваційного розвитку [Текст] / В.О. Щербаченко // Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 21–22 березня 2018 р. - Ч. 3. – Київ: КНУКіМ, 2018. – С. 321-324.